

Jean-Luc Marion. *Revelation Comes from Elsewhere: A Contribution to a Critical History and a Phenomenal Concept of Revelation*. Trans. Stephen E. Lewis & Stephanie Rumpza. Stanford: Stanford University Press, 2024. 494 s.

Jean-Luc Marions *Revelation Comes from Elsewhere (D'ailleurs, la révélation, 2020)* är resultatet av mer än fyrtio års arbete och kan läsas som en syntes av hans samlade projekt. Här riktas uppmärksamheten mot uppenbarelsebegreppet och dess historiska, fenomenologiska och teologiska dimensioner. Med utgångspunkt i tesen som utvecklas redan i *God Without Being* (1982) – att fenomenologin bör ersätta metafysiken som första filosofi – tillämpar Marion nu sitt samlade program på den teologiska traditionen. Uppenbarelse förstås som ett fenomen som visar sig från ett radikalt ”annanstans”. Eftersom detta annanstans undandrar sig begreppsliggörande bör vi sluta försöka fixera det och i stället rikta oss mot det oåterkalleliga mötet med det. Till skillnad från de tidigare verken, där frågan främst gällde huruvida uppenbarelse överhuvudtaget är möjlig, erbjuder Marion en omfattande läsning av den bibliska traditionen och utvecklar en samlad vision av dess relation till människans existens. För den som arbetar i skärningspunkten mellan fenomenologi och teologi finns således mycket näring att hämta här.

Efter en substantiell inledning är boken uppdelad i fem större delar. Den första analyserar och dekonstruerar uppenbarelsebegreppets historiska utveckling. Marion visar hur termen uppenbarelse saknas i patristisk teologi men plötsligt uppträder i skolastiken. Med Thomas av Aquino etableras ett epistemologiskt paradigm där uppenbarelse definieras som förmedling av otillgänglig kunskap. Hos Francisco Suárez fulländas detta paradigm till en perfekt teologisk vetenskap. Men när uppenbarelsen reduceras till epistemologi förloras, enligt Marion, dess existentiella radikalitet: den bestäms på och får sin grund i mänskliga villkor i stället för genom Guds radikala annorlundaskap.

Bokens andra del är konstruktiv och utvecklar ett alternativt, fenomenologiskt uppenbarelsegrepp. Här introducerar Marion en fenomenologisk teologi som vänder på den senmedeltida relationen mellan filosofi och teologi. Istället för att låta uppenbarelsen bedömas av ett oberoende filosofiskt förnuft så måste filosofin, enligt Marion, bedömas utifrån hur väl den tillåter oss att tematisera uppenbarelse. I denna dynamik är det avgörande att givaren av uppenbarelse förblir ogripbar och osynlig. Desto mer osynlighet hos givaren, desto mer blir själva givenheten hos ett fenomen synlig. En verklig uppenbarelse måste med andra ord manifesteras från ett helt osynligt och ogripbart annanstans.

Den tredje delen förankrar denna vision i Bibeln. Genom att dra en linje från den hebreiska bibeln till Paulus, de synoptiska evangelierna och Johannesevangeliet argumenterar Marion för att Kristus är Uppenbarelsens fenomen *par excellence* – ”the phenomenon of all phenomena” (s. 206). Paradoxalt nog blir Kristus, ju mer han manifesterar sig, desto mindre begriplig för världen. Hans närvaro är okontrollerbar och kan endast förstås ”in the elsewhere of the Father” (s. 232). En följd härav är att Kristus inte kan fångas fenomenologiskt i världsliga kategorier; för att uppnå detta krävs en hermeneutik lika ogripbar som den gudomliga verklighet som uppenbaras.

I den fjärde delen vidgas perspektivet till en trinitarisk dimension. Marion avvisar både de ontiska metafysiska modeller som präglar de klassiska trosbekännelserna och de spekulativa historiska modellerna hos Hegel och Schelling. I stället utvecklar han en fenomenal modell. Inspirerad av de kappadokiska fäderna, Augustinus och Hans Urs von Balthasars tankar om en trinitarisk inversion, betonar han Andens osynliga förmedling av kärlek som central för Uppenbarelsen. Uppenbarelsen förstås så som en dynamik riktad mot ett ogripbart annanstans, snarare än en statisk substans som förmedlar kunskap. Inom ramen för en djuplodande trinitarisk hermeneutik kan Kristus, enligt Marion,

uttolkas som fenomenaliteten hos alla fenomen.

Den femte delen knyter samman helheten genom en omtolkning av de heideggerianska begreppen vara och tid. I ljuset av Marions Uppenbarelsebegrepp omtolkas varat som en gåva som speglas i Kristi kenotiska självutgivelse: Endast genom att erkänna att ett annatstans bortom varat träder in i världen kan varat själv tas emot som gåva. Tiden, i sin tur, förstås som något som måste vara ständigt öppet för ett beslut. Som Marion hävdar så måste vi välja mellan teleologi och eskatologi. Inför Guds annatstans ställs människan inför ett avgörande i nuet: att antingen inkludera det absoluta i historien eller historien i det absoluta.

Marions framställning är originell och imponerande i sin omfattning. Ändå väcks frågor kring hans val av motståndare. Kritiken av skolastisk metafysik är väl underbyggd, men samtida metafysiker som William Desmond, David Bentley Hart, Catherine Pickstock och John Milbank – liksom deras förgrundsgestalter, som von Balthasar, Ferdinand Ulrich och Erich Przywara – delar redan hans skepsis mot en epistemologiserad senmedeltid. Det är sant att Marions läsning av Thomas och Suárez fångar vissa drag som kommit att präglade den skolastiska traditionen. Men det finns också andra metafysiska röster idag som plockar upp samma arv och visar på mer dynamiska möjligheter.

För den som vill kritisera dagens metafysik framstår det därför som mer givande att engagera samtida röster än att fortsätta bearbeta Heideggers onto-teologiska kritik. I en sådan dialog kunde Marions fenomenologiska förståelse av Uppenbarelse vinna fler allierade än han själv räknar med, särskilt hos dem som utvecklar trinitariska ontologier präglade av relation och paradox, såsom Przywara, Milbank och Hart. Redan von Balthasar, som Marion själv ofta anför, skulle knappast acceptera en skarp uppdelning mellan en fenomenologisk och en metafysisk treenighet. Dessutom kan man fundera om inte en mer generös förståelse av teleologin

och skapelsens utveckling kan förenas med den eskatologiska sprängkraft som Marion betonar.

Vad som står på spel i Marions kategoriska uppgörelse med metafysiken är i grunden frågan om hur inkluderande en teologisk vision av verkligheten kan vara. Kanske bör man i detta fall, i stället för att välja, låta skillnaderna bestå i en fruktbar spänning som kulminerar i Kristus. Liksom Kristus förenar himmel och jord, det gudomliga och det mänskliga, kan vi betona ”och” snarare än ”eller”. Oavsett detta står det klart att Revelation Comes from Elsewhere är ett betydande bidrag. För både metafysikkritiker och metafysikförsvarare erbjuder boken en viktig plattform för vidare samtal och förnyad reflektion kring uppenbarelsens teologiska betydelse.

Elias Kjörk

Doktorand i systematisk teologi

Göteborgs universitet

DOI: 10.51619/stk.v102i1.28863

Anders Gerdmar, Torbjörn Aronson & Pavel Hoffma (red.). *Bibeltro. Nio teologer om bibelsyn och bibelbruk*. Uppsala: STH Academic, 2022. 379 s.

Denna bok är i huvudsak tillkommen vid det teologiska forskarseminariet på Skandinavisk teologisk högskola. Två andra författare har bjudits in, Christian Braw och Karl-Henrik Wallerstein.

Genomgående för flera av bidragen är en kritik mot det som brukar kallas historisk-kritisk metod. Exempelvis hävdas det här ibland, och då inte sällan med bravur, sådant som att historisk-kritisk metod inte primärt är historisk utan drivs av en sekulariserad världsbild. Metoden har rötterna i upplysningen och är så immanent att den lätt blir ateistisk.

Wallerstein berättar om konflikten mellan universitet och kyrkan och menar att de i stället kan och bör komplettera varandra. Universiteten kan och bör ge kunskap som stärker tron i stället för att ifrågasätta den. Det som ofta kallas historisk-kritisk metod